

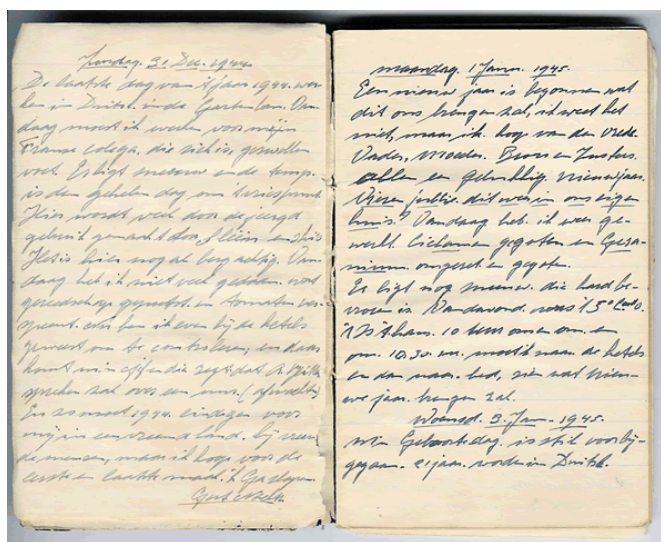
Dagboek Sjraar Sonnemans

(de eerste pagina('s) is (zijn) uit het dagboekje verdwenen)

... ik tegen de met dennen begroeide bergen kijk. De zon gaat er bloedrood achter onder. Waar zijn dan je gedachten? Vrede op aarde aan de mensen die van goede wil zijn. Dit heb ik vanmorgen ook gehoord in de kerk waar ik was. Laat er vrede zijn, niets waar ik harder naar verlang. Zo zal het ook wel met jou zijn. Mooi is het in ballingschap niet, maar hierover later, en dan laten we het rusten. Welterusten. Tot spoedig weerzien.

Dinsdag 26 december, 2de kerstdag

Weer moeten werken. Koolrabi verspeend en bloemkool. Het begint te vriezen hier. Van de week is het tot 150 onder nul geweest en zaterdag 30 december is de eerste sneeuw gevallen. De temperatuur stijgt weer.

Zondag 31 december 1944

De laatste dag van het jaar 1944. Werken in Duitsland in de Gartenbau. Vandaag moest ik werken voor mijn Franse collega die ziek is, gezwollen voet. Er ligt sneeuw en de temperatuur is de gehele dag om het vriespunt. Hier wordt veel door de jeugd gebruik gemaakt van sleeën en ski's. Het is hier nogal bergachtig. Vandaag heb ik niet veel gedaan. Wat gereedschap gepoetst en tomaten verspeend. Nu ben ik even bij de ketels geweest om te controleren, en daar komt mijn chef en die zegt dat A. Hitler spreken zal over een uur (afwachten). En zo moet 1944 eindigen voor mij in een vreemd land. Bij vreemde mensen, maar ik hoop voor de eerste en de laatste maal. Ik ga slapen. Gut Nacht.

Maandag 1 januari 1945

Een nieuw jaar is begonnen. Wat dit ons brengen zal, ik weet het niet, maar ik hoop van de vrede. Vader, moeder, broers en zusters, allen een gelukkig nieuwjaar. Vieren jullie dit weer in ons eigen huis? Vandaag heb ik weer gewerkt. Cyclamen gegoten en geraniums omgezet en gegoten. Er ligt nog sneeuw die hard bevroren is. Vanavond was het 150 onder nul. Het is thans 10 uur om en om, en om 10.30 uur moet ik naar de ketels en dan naar bed. Zien wat het nieuwe jaar brengen zal.

Woensdag 3 januari 1945

Mijn geboortedag is stil voorbijgegaan. 21 jaar worden in Duitsland. Vandaag ben ik naar Eime, een dorpje 5 km hiervandaan, geweest om pasfoto's te laten maken. Het heeft vandaag gedoid en de wegen zijn glad geworden. Verder is op mijn verjaardag niets bijzonders voorgevallen. Geen cadeaus of felicitaties net als in Holland. Hopen volgend maal beter.

Zondag 7 januari 1945

Vandaag vrij gehad. Ben naar mijn vriend Jo in Gronen geweest. dat is een stadje 9 km van hier. Hij maakt het ook best, vertrouwd ook evenals wij op de hulp van boven. De mensen waar hij terecht is gekomen zijn ook buitengewoon goed voor hem. Mijn broer Theo heeft een zweer aan zijn voet, waar hij veel pijn aan heeft. Onze vriend Hans de Akenaar heeft hem de wond zuiver gemaakt en verbonden. Er is wel een kopvol etter en bloed uitgekomen. Laten we God bidden dat het hier bij blijft. De vorst is deze avond weer met 20 onder nul ingezet. Het begint buiten te sneeuwen, verwacht nog meer.

Zondag 14 januari 1945

Vrije dag. Naar de kerk en Heilige Communie ontvangen. Het kerststalletje staat er nog, heeft veel weg van dat van onze kerk thuis. We hebben het Kindje Jezus nogmaals om een spoedige thuiskomst gevraagd. Ik hoop dat jullie allen die mij lief zijn Kerstmis thuis hebt kunnen vieren. Het zal wel een droevig kerstfeest geweest zijn, voor ons niet minder. Maar laat ons niet klagen. We zijn onder Gods bescherming. Mijn liefste, vooral met deze kersdagen komt het verlangen van bij elkaar zijn omhoog.

Deze scheiding, hoe lang hij nog duren zal weet ik niet, zal voor ons een les zijn. Als we weer bij elkaar zijn, weten we tenminste wat liefhebben is (ik heb je lief en blijf je trouw). Eenmaal geeft het weer een wederzien. De winter is weer ingezet. De wegen zijn spiegelglad. De temperatuur is overdag zo om het vriespunt, daalt 's nachts tot -7/80. Deze week koolrabi en bloemkool verspeend in potjes. De week die nu aanvangt heb ik 'Heissdienst' (ketels stoken).

Zondag 21 januari 1945

Vandaag weer een vrije dag gehad, echter niet de gelegenheid gehad om naar de Heilige Mis te gaan. Daarom zijn we 's middags extra naar de kerk geweest. Deze week zijn we begonnen met begonia's te verspenen. Dit is een zeer fijn werk waar men geduld bij moet hebben. Heb een zware week gehad, van 's morgens 5 uur tot 's avonds 11-half 12. Volgens de spaarzame berichten die we hier opvangen zal het op het moment goed vooruitgaan aan de fronten (vooral oostfront). We hopen maar, en hebben er een vast vertrouwen in dat we de langste tijd hier geweest zijn. Deze week is het niet koud geweest, wel winderig.

Vandaag is weer alles bedekt met een dunne laag sneeuw en vanavond was het over 80 koud. Het hier zijn is nog niet het ergste, en het werk ook niet, maar de kleren. Onze Theo is op het ogenblik aan het luizen vangen, waar men hier in dit gastvrije land direct mee onder zit. Ook hebben we beiden de krets. We zijn naar de dokter geweest.

Zondag 28 januari 1945

Vandaag moeten werken, voormiddag hortensia gieten, namiddag zand karren, 30 kruiwagens. Het is weer aan het vriezen. Deze week is het tot 16-170 onder nul koud geweest, en er ligt een dunne laag sneeuw. Theo en ik zijn beiden naar de arts geweest. We hebben allebei de krets. Op het moment weer zo goed als beter. Ik heb ook nog een ontstoken oog, echter niet erg. Volgens de berichten zouden de Russen op 120 km van Berlijn zijn, en zojuist hoor ik dat de troepen in Holland ook in beweging zijn. Laat ze het maar vlug afwerken, als het gaat. Wordt ook tijd, we zijn lang genoeg van huis weg. Maar ja, eenmaal komt de tijd.

Zondag 4 februari 1945

De winter is weer uit. Donderdag is het begonnen met dooien en thans regent het dat het giet. Vandaag heb ik vrij gehad, en ik geloof dat we binnenkort weer helemaal vrij zijn. Dat de oorlog dan afgelopen is! Vandaag heb ik horen zeggen dat de Russen voor de poorten van Berlijn staan. En in de courant van vandaag staat dat Roosevelt, Churchill en Stalin in conferentie zijn, wat beduidt grote offensieve plannen.

Vandaag zijn we niet naar de kerk geweest, omdat er geen Heilige Dienst was. Alles gaat nog goed. Onze Theo heeft een verschoning (onderbroek, hemd, sokken en goede jas) bij zijn baas gekregen. Had het ook nodig. Zijn hele rug is één zweer. Is nu al aan de beterende hand. Binnenkort weer thuis.

Zondag 11 februari 1945

Naar de kerk geweest, Heilige Communie, en toen moeten werken. De winter is hier voorbij. Er zijn dagen bij die er op lijken of het zomerdag is. Met een reuzefijne berg lucht.

Zondag 18 februari 1945

Vrije dag gehad, kerk geweest. bezoek gehad van Jo en Wijnand. Volgens hun zeggen zouden de Tommy's pamfletten uitgestrooid hebben waar op stond dat binnen 14 dagen luchtlandingstroepen in Hannover en omgeving zouden uitgeworpen worden. Bij de moffen begint de moed er ook al uit te gaan. Volgens berichten zou het er in Holland treurig uitzien. Alle mannen van 17-40 jaar zouden weggevoerd zijn. Ook hebben we bericht gehad dat onze dorpsgenoten Andries Rutten en de broeder Leonard gestorven zijn. De Peel komt niet helemaal thuis, helaas. De dagen gaan tergend langzaam voorbij, maar elke dag is er een.

Aanmeldingskaart voor gerepatrieerden van Sjraar Sonnemans

AANMELDINGSKAART voor GEREPATRIEERDEN.		
Commissie van Aanmelding: DEURDE Adres: 155		№ 227
Naam: P. van Noord		Voornamen: Gerardus E.
Woonplaats: Helvoert 155		Geboorte: 3-1-1924
Melding voor:	Stempel en poststempel	Aanmerkingen
1. Volkgezondheid	P. VAN NOORD	
2. Politie		
3. Beveiliging		
4. Landelijk Herstel		
5. Arbeidsbureau		
6. Distributie		
7. Stuurorgaan		
Omschrijving: 15 Mei 1945		20.8

Zonder datum, maar getuige de tekst van ná de bevrijding in Duitsland

Tot zover heb ik elke zondag zowat geschreven. Waarom ik dit niet bijgehouden heb, weet ik zelf nog niet. Geen tijd, geen zin zullen we zeggen. En nu we vrij zijn, wil ik nog zo'n beetje uit deze tijd proberen te schrijven. Als de dagen in maart langer worden en het wordt warmer, dan is er ook meer werk. De hele dag is het sjuuwen. Nu maken ze me hier niet zoveel mee, want deze bloemenkwekers moeten van hun hele oppervlakte 85% groentenplanten trekken. Dit is oorlogstoestand, zeggen ze. De broeikasten moeten aangelegd worden met broeimest welke hier al aangekomen is, 12 karren vol, en de bakken nagezien. De ramen zijn van de winter al nagezien, allen witgeverfd en waar kapot gerepareerd. Omdat ik een Hollandse Gemüse Gärtner ben, zegt mijn chef, moet ik dit werk opknappen. Hier heeft hij wel geen goede aan gehad, want ik heb er 14 dagen over gedaan. Hier onder deze bakken wordt kool gezaaid. Kool, kool en nog eens kool. Ook koolrabi, tomaten en selderij wordt er onder gezet. De rietmatten, ik weet niet hoeveel, komen nu voor de dag. En 's avonds is het 'zu decken' en 's morgens 'auf machen'.

Nu het mooie weer er is, komen hier dag in dag uit en 's nachts ook nog de geallieerde bommenwerpers over om te bombarderen op de steden Hannover, Braunschweig, Hildesheim, Hameln. Het meest Hannover. Dit kunnen we goed zien aan de geweldige rookkolom die dan iedere keer opstijgt. Hildesheim is twee keer geraakt, de tweede maal zo erg dat de zon twee dagen haast niet door de wolken kwam. En dan de jagers van de Tommy's. Treinen, colonnes, alles moest er bij die aan. Eenmaal heb ik zo'n aanval van heel kortbij meegemaakt. Dit was op een trein welke op het station bij ons stond. Door vier vliegtuigen. Vuur en rook en toen een kapotte locomotief en wagons. Bij de moffen is de zin om te 'siegen' er helemaal uit. Ze zeggen al net zo hard als wij dat Hitler st... en de Amerikanen maar gauw komen. Dit is op 6 april waarheid geworden. Eerst een week van tevoren Duitse troepen die nog vol moed op het westen aangingen, maar twee dagen later kwamen ze terug. Eerst nog op hun gemak, maar elke dag vlugger. En de laatste twee dagen met een vaartje.

SS'ers, OT'ers, Wehrmacht op allerlei vervoermiddelen: paarden, ossenwagens, te voet, en enkele pantserwagens... En toen de Amerikaanse tanks. Vrij van de moffen.

Vrijdag 6 april 1945

6 uur 's avonds komen de Amerikanen in Mehle, waar we met 23 man, Theo en ik ook, in de kelder zitten.

Voltreffer precies boven op de kelder, geen ongelukken. Hebben tot donderdag 12 april gewacht in Melhe, goed gegeten en uitgerust en zijn toen in de richting van Holland gegaan, naar huis.

12 april 26 km tot Hameln. Daar geslapen in de oude kazerne en toen zijn vrijdag Theo en ik alleen van Hameln 40 km verder gegaan. Zaterdag 14 april 36 km tot Paderborn. Hier was alles kapot. Vandaar tot een 20 km voor Soest. In Geseke door de Amerikanen tegengehouden. We mogen voorlopig niet verder, en hebben ons kwartier opgeslagen in een vlasfabriek op een kamer bij een stel Belgen. En nu maar wachten...

Van Geseke 's zondags ertussenuit gepiept, tot 3 km voor Soest. Overnacht in een klein dorpje.

Maandag van hier tot 3 km voor Unna, tot de splitsing van de grote autobaan Bochum-Köln. Het is zowat 11 uur voormiddag en we zijn op onze manier aan het middageten. Brood en vlees met een fles melk. Eten hebben we genoeg bij ons. Beiden een rugzak van ongeveer 25 kg. We zijn door Dortmund, tot zowat halfweg Bochum-Essen.

Dortmund hebben we drie uur over gedaan voordat we door de stad, of beter gezegd door de puinhopen waren.

We zijn door Amerikaanse soldaten aangehouden, en die zeggen dat we binnen drie dagen met de auto's naar Holland gebracht worden. 'En nu?'

Het is weer zondag en we zitten in Dortmund in de Flakkazerne. Ik ben bij de Amerikanen in de keuken, waar het bijzonder goed is.

P. Verstappen, dhr. Beukers, Jan Prijs en enkele Sevenummers zijn ook hier. De eerste twee zijn drie dagen hier en gaan dan met een transport Fransen op weg naar huis. Later komen nog Arie en Jac. Crommentuin, W.S.

Na precies drie weken in Dortmund te hebben vertoefd, worden we 's morgens om 4 uur van Dortmund naar Munster gebracht, en vandaar op 10 ton wagens via Wesel over de Rijn. Bij Venlo over de grens, Roermond, Maastricht, Heerlen, en ten slotte stoppen ze ons in Rimborg, een klein dorpje in Zuid-Limburg. Enfijn, Holland onder de voeten. Hier kwamen we aan 's nachts om half een. Na onderzoek op ziekte e.a., een reiniging, zijn we van hier af weer op stap gegaan naar Heerlen, met de elektro-tram naar Hoensbroek. Daar overnacht bij familie en de andere dag 's morgens om 8 uur weer op de tram naar Sittard. Van hier uit gelift met een vrachtauto tot Venlo. En van hieruit voor op de motorkap van een personenauto naar Helden. Daar heeft onze neef Harry ons met zijn auto tot in de Peel gebracht. 12 mei weer thuis, 's middags om 1 uur. Zo waren we precies zeven maanden weggeweest. Uit Helenaveen zijn er van de ongeveer 140 weggevoerden 23 niet zo gelukkig geweest. Hen heeft het hun leven gekost.